

Jan Deręgowski

Zwalczanie alkoholizmu i jego skutków : (ustawa z 10. XII. 1959 r.)

Palestra 4/3(27), 33-46

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JAN DERĘGOWSKI

adwokat

Zwalczanie alkoholizmu i jego skutków

(ustawa z 10. XII. 1959 r.)

Nowa ustawa z dnia 10 grudnia 1959 r. o zwalczaniu alkoholizmu (Dz. U. Nr 69, poz. 434) uzupełniła, poszerzyła oraz wzmocniła przepisy uchylonej ustawy z dnia 27 kwietnia 1956 r. o zwalczaniu alkoholizmu (Dz. U. Nr 12, poz. 62).

Przepisy zasadnicze obu ustaw, zarówno poprzedniej, jak i nowej, dzielą się na dwie grupy. Na jedną z nich składają się przepisy mające na celu ograniczenie lub zmniejszenie albo całkowite uniemożliwienie spożycia alkoholu, na drugą zaś — przepisy zmierzające do zmniejszenia lub usunięcia ujemnych skutków alkoholizmu w życiu społecznym oraz do zwalczania tych skutków.

Poza tymi dwiema zasadniczymi grupami pozostaje jeszcze kilka innych przepisów, z których jedne zmieniają częściowo brzmienie ustawy z 15 grudnia 1951 roku o orzecznictwie karno-administracyjnym, a drugie uchylają ustawę z dnia 27 kwietnia 1956 roku o zwalczaniu alkoholizmu.

Do pierwszej grupy przepisów zasadniczych należą wszystkie przepisy zakazujące sprzedaży i podawania tudzież spożycia napojów alkoholowych, przepisy, które przewidują możliwość i sposoby zwiększenia wprowadzonych zakazów, oraz przepisy karne wiążące się z nieprzestrzeganiem tych zakazów.

Do drugiej grupy należą wszystkie przepisy dotyczące leczenia nalogowych alkoholików, przepisy mające na celu zapewnienie dostarczania przez alkoholików alimentów na utrzymanie ich rodzin i osób do alimentowania uprawnionych, przepisy ustanawiające izby wytrzeźwień oraz przepisy obejmujące przestępstwa popełnione w stanie nietrzeźwości.

I

Zakazy sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych

1. Nowa ustawa o zwalczaniu alkoholizmu zwiększyła i zaostrzyła dotychczasowe zakazy mające na celu zmniejszenie spożycia alkoholu. Zakazy te dzielą się na zakazy sprzedaży i podawania alkoholu oraz na zakazy jego spożycia. Często te obydwa rodzaje zakazów występują równocześnie, ale nie jest tak zawsze. Wszystkie te zakazy poczynione zostały bądź ze względu na charakter miejsc, na które zostały rozciągnięte, bądź ze względu na cechy osób, które takimi zakazami zostały objęte. Zakazy te można jeszcze podzielić na takie, które obejmują wszystkie napoje alkoholowe, i na takie, które dotyczą tylko napojów alkoholowych o określonej mocy (np. napojów alkoholowych o zawartości ponad 4,5% lub o zawartości ponad 18% alkoholu).

2. Nowa ustawa rozszerzyła bezwzględne zakazy sprzedaży, podawania i spożycia wszystkich napojów alkoholowych. Zakazy te obowiązywały dotychczas w lokalach zakładów i placówek oświatowo-wychowawczych, na terenach szpitalnych i sanatoryjnych. Nowa ustawa rozciągnęła je także na zakłady służące bezpośrednio komunikacji (art. 1 § 1). Wyłączyła ona spod tych trzech zakazów osoby nietrzeźwe, podporządkowując je jednocześnie tylko zakazom sprzedaży i podawania, oraz zaliczyła do nietrzeźwych te osoby, które w chwili żądania sprzedaży lub podania im napoju alkoholowego nie mają pieniędzy na zapłacenie za alkohol i wskutek tego chcą go nabyć na kredyt lub pod zastaw (art. 1 § 2).

Zasadność rozszerzenia zakazów, obowiązujących dotychczas w lokalach zakładów i placówek oświatowo-wychowawczych i innych obiektów wymienionych wyżej, na zakłady służące bezpośrednio ruchowi komunikacji, ze względu na słuszną obawę dużej bardzo destrukcyjności skutków spożywania alkoholu na funkcjonowanie wymienionych zakładów i grożące stąd niebezpieczeństwo, nie budzi najmniejszej wątpliwości.

Zakaz sprzedaży i podawania napojów alkoholowych osobie nietrzeźwej uzasadniony jest problematycznością woli jedynie nabycia tego napoju oraz niedopuszczalnością zwiększenia się istniejącej nietrzeźwości, co może pociągnąć za sobą bardzo ujemne skutki tak dla otoczenia, jak i dla samego nietrzeźwego.

Zakazy sprzedaży i podawania jakiegokolwiek napoju alkoholowego na kredyt lub pod zastaw, czyli osobie nie posiadającej pieniędzy na

zakup w chwili nabycia, są całkowicie uzasadnione niedopuszczalnością zadłużania się. Zakaz spożycia w stosunku do nie posiadających pieniędzy na zapłacenie za alkohol i w stosunku do nietrzeźwego wydaje się tu całkiem zbędny.

3. Nowa ustawa rozszerza także zakazy sprzedaży, podawania i spożycia napojów alkoholowych mających zawartość alkoholu większą niż 4,5%. Poza poddanymi dotychczas tym zakazom: zakładami pracy (z wyjątkiem szczególnych wypadków podawania i spożywania napojów alkoholowych za zgodą kierownika zakładu w związku z uroczystościami lub innymi wyjątkowymi okazjami, przy czym w takich wypadkach mogą być podawane i spożywane napoje alkoholowe różnej mocy — art. 4), hotelami robotniczymi, stołówkami i bufetami przy zakładach pracy, lokalami i miejscami przeznaczonymi do ćwiczeń sportowych i gimnastycznych, zabawami na otwartym powietrzu i w parkach kultury, obszarami zabudowań koszarowych i obozów wojskowych (z wyjątkiem kasyn, bufetów, kawiarni i sklepów znajdujących się na terenie obiektów wojskowych), domami kultury i świetlicami, targowiskami i miejscami zebrań masowych, schroniskami turystycznymi, restauracjami i bufetami na dworcach kolejowych, autobusowych i portowych, sklepami czynnymi w godzinach nocnych (od 22 do 6) oraz poza niepełnoletnimi do lat 18 — nowa ustawa wprowadza te same zakazy w stosunku do lokali klubów sportowych, terenów plaży, basenów i kąpielisk oraz w stosunku do kiosków i pociągów (z wyjątkiem wagonów restauracyjnych — art. 2).

4. Również jeśli chodzi o napoje alkoholowe zawierające więcej niż 18% alkoholu, nowa ustawa poddaje pociągi omówionym wyżej zakazom dotyczącym napojów alkoholowych o zawartości alkoholu większej niż 4,5%, a jednocześnie rozciąga zakazy sprzedaży, podawania i spożycia nie tylko — jak dotychczas — na domy wypoczynkowe, lecz także na kawiarnie i cukiernie (w których wyjątek stanowią likiery) oraz na wagony restauracyjne, gdzie dopuszczona jest sprzedaż, podawanie i spożycie napojów alkoholowych o zawartości alkoholu wyższej od 18% jedynie tym podróżnym, którzy zamawiają dania podstawowe, i tylko w ilości nie większej niż 0,1 litra na osobę.

5. Zasady i warunki sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych na morskich statkach handlowych, na statkach pasażerskich żeglugi przybrzeżnej i śródlądowej określić ma rozporządzenie Ministra Żeglugi i Gospodarki Wodnej wydane w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej (art. 4 § 2).

6. Dalsze ograniczenie, ale tylko sprzedaży napojów alkoholowych o zawartości większej niż 4,50% alkoholu, polega na tym, że nie wolno ich sprzedawać bez zezwolenia wydanego przez właściwy organ administracyjny (art. 5 § 1). Dotychczas zezwolenia takie były niezbędne do sprzedaży napojów alkoholowych zawierających więcej niż 18% alkoholu. Zezwolenie jednak takie nie może być wydane, jeżeli miejsca sprzedaży miałyby się mieścić w pobliżu dworców kolejowych, autobusowych, portowych, większych zakładów przemysłowych, szkół, zakładów wychowawczych, szpitali, sanatoriów, koszar i innych urządzeń masowego skupiania się (art. 5 § 3). Należy zaznaczyć, że takiej przeszkody w wydawaniu zezwoleń w dawnej ustawie nie było.

7. Z omówionymi zakazami sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych łączy się nakaz dostarczania napojów alkoholowych do punktów ich sprzedaży w naczyniach zamkniętych z oznaczeniem nazwy wytwórni, rodzaju i ilości napoju oraz jego mocy wyrażonej w procentach (art. 9). Treść tego nakazu wskazuje, że daje ona możliwość kontrolowania, czy zakazy sprzedaży, podawania i spożywania są należycie przestrzegane i czy sprzedawane w danych punktach sprzedaży napoje alkoholowe odpowiadają zezwoleniom na ich sprzedaż.

3. Jakie organy administracji państwowej są właściwe do wydawania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, jakie są warunki i tryb wydawania tych zezwoleń oraz wskazania niezbędne dla zapobieżenia istnieniu nadmiernej ilości punktów sprzedaży — określi rozporządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego wydane w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej. Jeśli chodzi o miejscowości uzdrowiskowe, rozporządzenie takie powinno być uzgodnione z Ministrem Zdrowia (art. 5 § 2).

9. Co się tyczy kasyn, bufetów, kawiarni i sklepów mieszczących się na terenie obiektów wojskowych, to sprzedaż i podawanie w nich napojów alkoholowych zawierających więcej niż 4,5% alkoholu mogą być prowadzone za omówionym wyżej zezwoleniem administracyjnym przy jednoczesnym zezwoleniu na to właściwych organów wojskowych (art. 6 § 1).

Przepisy szczegółowe, regulujące sprzedaż i podawanie napojów alkoholowych na terenie obiektów wojskowych oraz określające właściwość organów wojskowych w tych sprawach, wyda Minister Obrony dowoj (art. 6 § 2). Tenże Minister określi wypadki, w których ze względu na utrzymanie dyscypliny i porządku wojskowego może być

wprowadzony całkowity zakaz sprzedaży napojów alkoholowych (art. 6 § 3).

Wobec wojsk wewnętrznych przewidziane wyżej w ostatnich dwóch zdaniach uprawnienia przysługują Ministrowi Spraw Wewnętrznych (art. 6 § 4).

Kompetencje Ministra Obrony Narodowej i Ministra Spraw Wewnętrznych ograniczone są, w omówionym zakresie, do terenów podległych im obiektów wojskowych.

10. Powszechne zakazy sprzedaży i podawania napojów alkoholowych zawierających więcej niż 18% alkoholu wprowadzić może na soboty i inne powszechnie przyjęte dni wypłat wynagrodzenia za pracę, na dni targowe i wolne od pracy każda rada narodowa. Powiatowa zaś rada narodowa może na podległym jej terenie wprowadzić ograniczenia w sprzedaży i podawaniu; w szczególności może ona wprowadzić to ograniczenie w stosunku do zakładów gastronomicznych, określając ściśle ilość sprzedawanego tam alkoholu i uzależniając spożycie napoju alkoholowego od zamówienia podstawowego dania (art. 7 § 1 i 2). Prócz tego powiatowa (miejska) rada narodowa może, po zasięgnięciu opinii właściwej gromadzkiej lub miejskiej rady narodowej lub na wniosek tychże rad, wprowadzić całkowity zakaz sprzedaży i podawania takich napojów alkoholowych (ponad 18%), a nawet całkowity zakaz sprzedaży i podawania napojów alkoholowych zawierających więcej niż 4,5% alkoholu (art. 7 § 3).

11. Omówione wyżej zakazy sprzedaży, podawania i spożycia napojów alkoholowych poparte zostały następującymi sankcjami karnymi (podkreślić trzeba, że sankcjami karnymi wzmocnione zostały również zakazy spożycia, czego poprzednio nie było):

- a) sprzedający napoje alkoholowe w wypadku, gdy jest to zabronione, albo w wypadku braku wymaganego na to zezwolenia podlega karze aresztu do lat 2 lub grzywny do 10 000 złotych (art. 25 § 1); takie same kary przewidziane są dla kierownika zakładu handlowego lub gastronomicznego, który wskutek braku nadzoru lub wskutek niedbalstwa dopuszcza do popełnienia takiego przestępstwa w kierowanym przezeń zakładzie (art. 25 § 2);
- b) ustawa przewidziała sankcje za nowe przestępstwo, mianowicie za spożywanie napoju alkoholowego wbrew jednemu z wyłuszczonych poprzednio zakazów zawartych w art. 1 § 1, w art. 2 § 1 i art. 3 ustawy; wymierza się tu karę aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 4 500 złotych (art. 25 § 3);

- c) za nowo przewidziane przestępstwo, tj. za nabywanie lub spożywanie napojów alkoholowych w miejscu nielegalnego wyszynku, grozi kara aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 4 500 złotych;
- d) ta sama sankcja co w punkcie c) grozi za spożywanie napojów alkoholowych w miejscach legalnej ich sprzedaży lub za podawanie takich napojów przyniesionych ze sobą przez sprawcę lub przez inną osobę;
- e) za naruszenie nakazu określającego sposób dostarczania napojów alkoholowych do punktów ich sprzedaży przewidziana została kara do jednego roku aresztu lub do 5 000 złotych grzywny (art. 26);
- f) na osobną uwagę zasługuje rozpijanie niepełnoletniego (do lat 18) przez dostarczenie mu napojów alkoholowych lub ułatwienie ich spożywania albo nakłanianie go do spożywania takich napojów; grozi za to kara więzienia do lat 3 lub kara aresztu do lat 3.

II

Zwalczanie skutków alkoholizmu

Ustawa przewiduje szereg środków mających na celu zwalczanie lub osłabienie skutków alkoholizmu.

1. Zobowiązuje ona wszystkie rady narodowe do prowadzenia walki z alkoholizmem, w tym również do udzielania niezbędnej pomocy komitetom przeciwalkoholowym i innym organizacjom społecznym w organizowaniu i prowadzeniu akcji uświadamiającej w zakresie zwalczania alkoholizmu.

Wymienione rady przeznaczają, po wysłuchaniu opinii społecznego komitetu przeciwalkoholowego, przynajmniej 10% kwot uzyskanych z dopłat do ceny napojów alkoholowych a pobieranych w myśl ustawy z dnia 1 lipca 1958 r. o dochodach rad narodowych (Dz. U. Nr 44, poz. 214) na zwalczanie alkoholizmu. Pieniądze te mają być zużyte na zwalczanie alkoholizmu zgodnie z wytycznymi ustalonymi przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej (art. 11).

2. Wszystkie rady narodowe rządu wojewódzkich (a więc rady wojewódzkie i rady miast wydzielonych z województw) mają obowiązek zorganizować i prowadzić zakłady lecznictwa zamkniętego, rady zaś narodowe rządu powiatowych mają obowiązek zorganizowania i prowadzenia zakładów lecznictwa otwartego dla nałogowych alkoholików (art. 12 § 1 i 2). Minister Zdrowia obowiązany jest wydać w trybie rozporzą-

dzenia, w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, regulamin dla takich zakładów lecznictwa zamkniętego, określający prawa i obowiązki kuracjuszy oraz rygory za niestosowanie się do porządku ustalonego w zakładzie (art. 12 § 3).

3. Ustawa przewiduje leczenie przymusowe tych nałogowych alkoholików, którzy postępowaniem swoim powodują rozkład życia rodzinnego, demoralizację nieletnich albo zakłócają systematycznie spokój i porządek publiczny (art. 13).

O zastosowaniu przymusowego leczenia w zakładzie lecznictwa otwartego orzekają komisje społeczno-lekarskie przy wydziałach zdrowia (organach do spraw zdrowia) prezydiów powiatowych rad narodowych, a o zastosowaniu leczenia w zakładzie lecznictwa zamkniętego orzekają w postępowaniu niespornym, na wniosek komisji społeczno-lekarskiej (art. 14 i 15 § 1), właściwe według miejsca zamieszkania alkoholika sądy powiatowe. Prawomocne z chwilą ogłoszenia orzeczenie sądu — czy to stanowiące o umieszczeniu w zakładzie lecznictwa zamkniętego, czy też nakazujące leczenie w zakładzie lecznictwa otwartego — zapada po rozprawie, która powinna się odbyć nie później niż 14 dnia od daty wpływu wniosku. Uczestnikami takiej rozprawy muszą być z mocy prawa wnioskodawca, prokurator i osoba, której postępowanie dotyczy (art. 15 § 2 i 3). Pobyt w zakładzie lecznictwa zamkniętego może trwać tak długo, póki będzie tego wymagało leczenie, nie dłużej jednak niż 2 lata.

O ukończeniu leczenia orzeka komisja społeczno-lekarska istniejąca przy danym zakładzie leczniczym. Komisja ta może zadecydować o dalszym stosowaniu leczenia w zakładzie lecznictwa otwartego. Decyzja tej komisji podlega wykonaniu, jeżeli alkoholik, osoba bliska, prokurator lub zakład, który przeprowadzał leczenie, nie zażąda w ciągu 7 dni od daty wydania tej decyzji o zakończeniu leczenia przymusowego skierowania sprawy do sądu powiatowego, właściwego dla zakładu leczenia alkoholika, w celu rozpoznania sprawy w postępowaniu niespornym i wydania orzeczenia w kwestii zmiany lub uchylenia decyzji komisji społeczno-lekarskiej. Sąd Powiatowy może tu utrzymać zaskarżoną decyzję w mocy, zmienić ją lub uchylić albo orzec dalsze przymusowe leczenie w zakładzie lecznictwa otwartego (art. 16).

W razie nie usprawiedliwionego niestawienia alkoholika na badanie przez komisję społeczno-lekarską, na rozprawę sądową albo na leczenie, może być zastosowane przymusowe doprowadzenie go przez milicję (art. 17).

Koszty utrzymania komisji społeczno-lekarskiej ponoszą właściwe rady narodowe (art. 19 § 1).

Tryb powoływania i skład komisji społeczno-lekarskich oraz szczególne zasady postępowania przed nimi ustali Minister Zdrowia w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, Ministrem Spraw Wewnętrznych i Ministrem Pracy i Opieki Społecznej, a Minister Finansów, w porozumieniu z Ministrem Zdrowia i Ministrem Opieki Społecznej, określi w drodze rozporządzenia zasady wynagradzania członków tych komisji (art. 19 § 2).

4. Spowodowaną pobytem alkoholika w zakładzie leczenia zamkniętego nieobecność w pracy przyrównano do nieobecności w pracy z powodu choroby, przy czym rozwiązanie bez wypowiedzenia umowy o pracę nie może nastąpić przed upływem trzech miesięcy. Należne alkoholikowi za czas takiego leczenia wynagrodzenie za pracę, zasiłki lub rentę wypłaca się do rąk małżonka albo osoby sprawującej opiekę nad dziećmi lub osoby mającej stwierdzone wyrokiem sądowym prawo do alimentów, a jeśli takich osób nie ma, to wpłaca się je do depozytu zakładu, w którym alkoholik przebywa (art. 18). Jeśli małżonek z powodu nadużywania alkoholu nie spełnia obowiązku dostarczania środków utrzymania rodzinie, a drugi z małżonków nie złożył sądowi powiatowemu — ze szkodą dla dzieci lub innych członków rodziny — wniosku o orzeczenie nakazujące wypłacanie wynagrodzenia za pracę lub innych należności małżonka alkoholika do rąk jego (tj. tegoż drugiego małżonka), to rada zakładowa, Liga Kobiet lub inna organizacja społeczna albo organ administracji państwowej może po zbadaniu warunków materialnych i życiowych alkoholika i jego rodziny wystąpić do sądu o wydanie takiego orzeczenia nakazującego wypłacanie wymienionych należności do rąk drugiego małżonka, osoby sprawującej opiekę nad dziećmi lub osoby uprawnionej do otrzymywania alimentów na podstawie wyroku sądowego.

5. Rady narodowe miast liczących ponad 100 000 mieszkańców utworzą w tych miastach izby wytrzeźwień, ale wojewódzkie rady narodowe mogą rozciągnąć ten obowiązek także na inne miasta. W izbach wytrzeźwień mogą być umieszczone osoby nietrzeźwe do wytrzeźwienia (ale nie dłużej niż przez 24 godziny), zachowujące się w sposób gorszący w miejscu publicznym lub zakładzie pracy. Napoje alkoholowe posiadane przez takie osoby przy sobie ulegają przepadkowi, pieniądze zaś i inne przedmioty wartościowe składa się do depozytu izby. Z pieniędzy tych izba wytrzeźwień może potrącać swe należności z tytułu

opłat związanych z pobytem w nich, a na zdeponowanych przedmiotach wartościowych przysługuje jej prawo zastawu dla zabezpieczenia takich należności.

Organizację izb wytrzeźwień, sposób wykonywania nadzoru nad nimi i wysokość opłat za pobyt w nich ustali Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości (art. 21).

6. Ze skutkami alkoholizmu wiążą się następujące przepisy karne:

- a) przede wszystkim zasługuje na uwagę przepis ustalający, że stan nietrzeźwości w chwili popełnienia jakiegokolwiek przestępstwa stanowi okoliczność obciążającą (art. 22). Nietrzeźwość w myśl tego przepisu jest szczególną okolicznością, o której mówi art. 55 k.k. i którą organ orzekający o przestępstwie, a więc sąd lub kolegium karno-administracyjne (art. 2 prawa o wykroczeniach), ma obowiązek wziąć pod uwagę przy orzekaniu jako okoliczność obciążającą;
- b) znęcanie się fizyczne lub moralne pod wpływem alkoholu nad członkiem rodziny swojej albo nad osobą pozostającą w stosunku zależności od sprawcy karane jest więzieniem do lat 5;
- c) zakłócający w stanie nietrzeźwości porządek publiczny albo wywołujący zgorzenie w miejscu publicznym lub w zakładzie pracy podlega karze aresztu do 3 miesięcy lub karze grzywny do 4 500 zł;
- d) za prowadzenie w stanie nietrzeźwym pojazdu mechanicznego służącego komunikacji lądowej, wodnej lub powietrznej grozi kara aresztu do lat 2 lub grzywny do 5 000 złotych albo obie te kary łącznie, a za prowadzenie w takim stanie na drodze publicznej innego pojazdu niż określony wyżej — kara aresztu do 1 roku lub grzywny do 5 000 złotych;
- e) podejmowanie się w stanie nietrzeźwym czynności, których wykonanie w takim stanie może narażać na niebezpieczeństwo życia lub zdrowie ludzkie albo mienie w znaczniejszych rozmiarach, karane jest aresztem do 1 roku lub grzywną do 5 000 złotych;
- f) za nieumyślne spowodowanie niebezpieczeństwa katastrofy w komunikacji lądowej, morskiej lub powietrznej przez prowadzącego w stanie nietrzeźwym pojazd mechaniczny grozi kara więzienia do lat 5 lub kara aresztu (art. 30);
- g) za uchylanie się od orzeczonego względem niego przymusowego leczenia w zakładach lecznictwa przeciwalkoholowego grozi al-

- koholikowi kara aresztu do lat 3 lub grzywny do 4 500 złotych;
- h) skazanie za przestępstwo związane z naruszeniem, w stanie nietrzeźwości, obowiązków prowadzącego pojazd mechaniczny pociąga za sobą orzeczenie przez sąd kary dodatkowej w postaci utraty prawa prowadzenia pojazdów mechanicznych na czas od 6 miesięcy do 10 lat. Utrata tego prawa następuje z chwilą uprawomocnienia się wyroku. Do okresu utraty prawa nie wlicza się czasu, jaki upływa od chwili uprawomocnienia się wyroku do momentu odbycia kary zasadniczej, jej darowania lub przedawnienia.

Sąd może przywrócić skazanemu zdolność do odzyskania tego prawa po upływie połowy czasu, na który orzeczono jego utratę, nie prędzej jednak niż po upływie 6 miesięcy od chwili odbycia, darowania lub przedawnienia kary zasadniczej, jeżeli w tym okresie skazany prowadził życie nienaganne.

Sąd orzeka także zakaz nadania uprawnienia do prowadzenia pojazdów mechanicznych w stosunku do sprawcy określonego na początku niniejszego punktu przestępstwa, jeżeli nie posiada on takiego uprawnienia. W związku z takim zakazem obowiązują wszystkie wyłączone wyżej zasady dotyczące utraty prawa prowadzenia pojazdów mechanicznych (art. 31).

7. Podejrzany o nietrzeźwość w czasie popełnienia przezeń przestępstwa może być poddany badaniu mającemu na celu ustalenie ilości alkoholu w jego organizmie, a w szczególności — pobranie odeń krwi przez fachowego pracownika służby zdrowia. Minister Zdrowia określi w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych warunki i sposób dokonywania takich badań (art. 34).

III

Inne przepisy ustawy

Wchodzą tu w grę przede wszystkim przepisy, które zmieniają brzmienie art. 8 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 15 grudnia 1951 roku o orzecznictwie karno-administracyjnym (Dz. U. z 1959 r. Nr 15, poz. 79) w celu dostosowania jej do nowej ustawy o zwalczaniu alkoholizmu, a poza tym przepis uchylający ustawę z dnia 27 kwietnia 1956 r. o zwalczaniu alkoholizmu, przepis ustalający, że do czasu wydania przepisów wykonawczych przewidzianych przez nową ustawę o zwalczaniu alkoholo-

lizmu obowiązują przepisy wykonawcze wydane w tej materii przedtem, jeżeli nie są w sprzeczności z przepisami nowej ustawy, oraz przepis stanowiący, że nowa ustawa wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia (art. 36 i 37).

Ogłoszenie nowej ustawy o zwalczaniu alkoholizmu nastąpiło w dniu 19 grudnia 1959 roku, a więc z tym dniem ustawa ta zaczęła obowiązywać.

Obowiązujące w chwili obecnej w związku z nową ustawą stare przepisy wykonawcze wymagają krótkiego omówienia. Te przepisy wykonawcze zawarte są: 1) w rozporządzeniu Ministra Handlu Wewnętrznego z 8 czerwca 1956 r. w sprawie określenia organów właściwych do wydawania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych oraz warunków i trybu ich wydawania (Dz. U. Nr 18, poz. 96), 2) w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 21 stycznia 1956 r. w sprawie komisji społeczno-lekarskich do spraw przymusowego leczenia alkoholików (Dz. U. z 1957 roku Nr 9, poz. 40), 3) w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 listopada 1956 r. w sprawie organizacji izb wytrzeźwień oraz sposobu ustalania opłat związanych z pobytem w tych izbach (Dz. U. Nr 57, poz. 264) i 4) w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 8 lutego 1957 r. w sprawie ustalenia zawartości alkoholu w organizmie osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa w stanie nietrzeźwym (Dz. U. Nr 10, poz. 46).

Jeśli chodzi o zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych, to w myśl powołanego rozporządzenia Min. Handlu Wewn. wydają je organy administracji handlu prezydiów powiatowych (miejskich) rad narodowych, na terenie zaś Warszawy i Łodzi — organy administracji handlu tych miast (§ 2).

Podkreślić należy, że poprzednio zezwolenia takie potrzebne były tylko co do napojów alkoholowych zawierających więcej niż 18% alkoholu (§ 1), obecnie zaś, w myśl art. 36 § 2, art. 5 § 1, i art. 6 § 1 nowej ustawy, co do wszystkich napojów alkoholowych zawierających więcej niż 4,5% alkoholu.

Jeśli chodzi o komisje społeczno-lekarskie, to powołane wyżej rozporządzenie Ministra Zdrowia utworzyło takie komisje przy prezydiach powiatowych (miejskich, dzielnicowych) rad narodowych. Każda taka komisja składa się: 1) z przewodniczącego i sekretarza oraz z ich zastępców, 2) z lekarza psychiatrii lub neurologa, a w braku takich — z lekarza przeszkolonego w zagadnieniach walki z alkoholizmem, którzy wszyscy razem tworzą prezydium komisji, oraz 3) z przedstawici-

cieli (po jednym) Komitetu Frontu Narodowego, Ligi Kobiet, miejscowej rady zakładowej właściwej dla alkoholika, a także innych organizacji społecznych, mających siedzibę w miejscu zamieszkania danego alkoholika, delegowanych każdorazowo na zaproszenie przewodniczącego komisji. Wszystkich członków prezydium komisji powołuje prezydium powiatowej (miejskiej, dzielnicowej) rady narodowej na okres lat 3, przy czym pierwszych czterech — spośród kandydatów przedstawionych przez miejscowy komitet przeciwalkoholowy, a w braku takiego komitetu — przez inną organizację społeczną zajmującą się zwalczaniem alkoholizmu, lekarza zaś — na wniosek wydziału zdrowia tegoż prezydium powiatowej rady narodowej.

Uchwały w kwestii leczenia alkoholika zapadają — na wniosek prezydium komisji społeczno-lekarskiej — na posiedzeniu plenarnym większością głosów przy obecności wszystkich członków prezydium komisji oraz przynajmniej dwóch pozostałych członków.

Komisja społeczno-lekarska orzeka o zastosowaniu przymusowego leczenia w zakładzie lecznictwa otwartego. Zakład ten ma obowiązek zawiadomić komisję o rozpoczęciu leczenia, o uchyleniu się alkoholika od leczenia oraz o bezskuteczności leczenia.

Poza tym podkreślić trzeba, że rozporządzenie to nie odpowiada całkowicie wymaganiom nowej ustawy przeciwalkoholowej. Najistotniejszymi jego brakami w tym względzie są: a) nie ma w nim ustalenia, że każde województwo (miasto o takiejże randze) powinno mieć zakład lecznictwa zamkniętego dla alkoholików, a każdy powiat (miasto, dzielnica) zakład lecznictwa otwartego dla nich, b) zestawienie tego rozporządzenia z nową ustawą nie wyjaśnia wcale wątpliwości wynikającej z tekstu ustawy. Tak więc art. 16 § 2 ustawy mówi o komisji społeczno-lekarskiej przy zakładzie lecznictwa zamkniętego dla alkoholików, a z omawianego rozporządzenia wynika, że takich komisji społeczno-lekarskich przy zakładach lecznictwa zamkniętego nie ma.

Jeśli chodzi o izby wytrzeźwień zorganizowane powołanym wyżej rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych, to izby te, do których zadań należy: a) izolowanie osób nietrzeźwych na czas nie krótszy niż 8, a nie dłuższy niż 24 godziny, b) udzielanie przyjętym do izb świadczeń higieniczno-sanitarnych, c) udzielanie pierwszej pomocy w nagłych wypadkach i d) uświadamianie (przyjętych) o szkodliwości napojów alkoholowych — współdziałają z właściwymi miejscowo poradniami przeciwalkoholowymi, ze społecznymi komitetami przeciwalkoholowymi oraz z innymi instytucjami i organizacjami mającymi na celu zwalczanie alkoholizmu. Rozporządzenie to wbrew nowej usta-

wie (art. 21 § 3) przewiduje zwrot wszystkich zatrzymanych w depozycie izby przedmiotów alkoholika przy jego odejściu, nie uprawniając kierownika izb do potrącenia należnych opłat z depozytów pieniężnych i nie przewidując prawa zastawu na innych wartościowych przedmiotach złożonych w depozycie.

Jeśli chodzi o ustalenie ilości alkoholu w organizmie podejrzanego o popełnienie przestępstwa, to nie wydaje się, aby powołane wyżej rozporządzenie Ministra Zdrowia z dn. 8.II.1957 roku było w tej materii zadowalające. Z punktu widzenia teorii (Instytut Ekspertyz Sądowych, prof. med. sąd. Jan S. Olbrycht) nie jest rzeczą właściwą, aby pobranie krwi do badania dokonywał, poza lekarzem, starszy felczer, felczer lub pielęgniarka uprawniona do wykonywania zastrzyków dożylnych. Również z punktu widzenia teorii wadą rozporządzenia jest to, że nie przewiduje ono ani sposobu pobrania krwi, ani sporządzenia protokołu z takiego pobrania, ani równoczesnego klinicznego zbadania przez lekarza osoby, od której pobiera się krew. Nie widać również w omawianym rozporządzeniu dbałości o użycie odpowiednich środków do odkażenia skóry oraz o użycie odpowiednich naczyń na krew pobraną.

Na zakończenie pragnę jeszcze wrócić do przepisów karnych zawartych w ustawie. Przepisy karne ustawy, jak wykazałem poprzednio, dzielą się na dwie grupy. Jeśli chodzi o pierwszą grupę tych przepisów, to poza przewidzianymi w nich całkiem nowymi przestępstwami (spożywanie napojów alkoholowych wbrew zakazom zawartym w art. 1 § 1, art. 2 i 3 ustawy i nabywanie lub spożywanie takich napojów w miejscach nielegalnej sprzedaży lub podawania, albo w miejscach legalnej sprzedaży przyniesionych ze sobą lub przez inną osobę dostarczonych z zewnątrz) oraz poza przewidzianym już poprzednio przestępstwem rozpijania nieletniego przez dostarczenie mu lub ułatwienie spożywania napojów alkoholowych, zamienionym obecnie na przestępstwo rozpijania niepełnoletniego oraz rozszerzonym również na nakłanianie (niepełnoletniego) do spożywania napojów alkoholowych, sankcje karne — w postaci grzywnien — pozostałych przestępstw tej grupy przewidzianych w poprzedniej ustawie zostały podniesione.

Z dwóch poprzednio istniejących przepisów drugiej grupy tylko jeden przepis, mianowicie mówiący o znęcaniu się przez nietrzeźwego, pozostał nie zmieniony, natomiast drugi, przewidujący zakłócenie porządku publicznego lub wywołanie zgorszenia w stanie nietrzeźwym, uzyskał nową większą sankcję w postaci grzywny (zamiast 3 000 zł grzywny 5 000 zł grzywny). W poprzedniej ustawie stan nietrzeźwości w chwili popełnienia przestępstwa stanowił okoliczność obciążającą je-

dynie w takich wypadkach, kiedy sprawca miał szczególny obowiązek zachowywania pełnej świadomości ze względu na rodzaj wykonywanych przezeń czynności. To uwarunkowanie teraz odpadło i przepis o stanie nietrzeźwości w chwili popełnienia przestępstwa (art. 22) przybrał charakter przepisu bardzo ogólnego, co należyście ilustruje art. 29 ustawy przy zestawieniu z art. 22.

Prowadzenie w stanie nietrzeźwym pojazdu mechanicznego, a nawet i innego pojazdu, ale na drodze publicznej, podejmowanie się w takim stanie czynności, których wykonanie w tym stanie może narazić na niebezpieczeństwo życie lub zdrowie ludzkie albo nawet mienie w znacznie-szych rozmiarach oraz uchylanie się przez alkoholika od orzeczonego właściwie względem niego przymusowego leczenia w zakładzie przeciw-alkoholowym — to czyny, które ze względu na zapobieganie skutkom alkoholizmu muszą być przez prawo zakazane i ścigane. W tym też celu przewidziano nowe przestępstwo polegające na nieumyślnym spowodowaniu niebezpieczeństwa katastrofy w komunikacji lądowej, morskiej lub powietrznej przez prowadzącego pojazd mechaniczny w stanie nietrzeźwym. Nie jest to, zdaje się, nowelizacja art. 215 § 2 k.k., lecz skonstruowanie nowego przestępstwa za pomocą wyjęcia części dyspozycji z art. 215 k.k. i dodanie do niej elementu nietrzeźwości sprawcy.

Wprowadzona przez ustawę kara dodatkowa polegająca na utracie prawa prowadzenia pojazdów mechanicznych lub na zakazie nadania sprawcy takiego prawa jest pod wielu względami czymś nowym. Przepis ten z jednej strony ograniczony jest tylko do przestępstw pozostających w związku z naruszeniem w stanie nietrzeźwości obowiązków prowadzącego pojazd mechaniczny, z drugiej zaś jest on szerszy od art. 44 pkt c) k.k., albowiem obejmuje nie tylko zawodowca. Ustawa łagodzi § 3 art. 52 k.k., bo zmniejsza przewidziane tam minimum czasu pozbawienia praw, tj. 2 lata, do 6 miesięcy, jak również łagodzi przepis art. 53 § 2 k.k., który przewiduje przywrócenie skazanemu praw nie prędzej niż z upływem lat 2 od chwili odbycia, darowania lub przedawnienia kary zasadniczej.

Sprawy o przestępstwa objęte omówionymi wyżej przepisami karnymi rozpoznawane są przez sądy z wyjątkiem przestępstw spożywania napojów alkoholowych wbrew zakazom, spożywania napojów alkoholowych w miejscu nielegalnego wyszynku lub w miejscu legalnej sprzedaży przyniesionych ze sobą (art. 25 § 3 i 4) i uchylania się od przymusowego leczenia. Sprawy o te ostatnie przestępstwa rozpoznawane są w trybie karno-administracyjnym.